

Sygn. akt III PK 51/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 stycznia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. L.

przeciwko Zespołowi Szkół w N.

o przywrócenie do pracy i wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 stycznia 2015 r.,

skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego w R.

z dnia 19 grudnia 2013 r.,

**oddala skargę kasacyjną i nie obciąża powódki kosztami
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 czerwca 2013 r. Sąd Rejonowy w R. oddalił powództwo M. L. przeciwko Zespołowi Szkół w N. o przywrócenie do pracy i wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy.

Sąd Rejonowy ustalił, że powódka M. L. od 28 lat wykonuje zawód nauczyciela, a od dnia 1 września 2000 r. pozostawała w zatrudnieniu w Zespole

Szkół w N. Jest nauczycielem dyplomowanym zatrudnionym na podstawie mianowania. Posiada uprawnienia w zakresie edukacji wczesnoszkolnej, wychowania przedszkolnego oraz pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej. Ukończyła kurs kwalifikacyjny z zakresu organizacji i zarządzania oświatą. W roku szkolnym 2011/2012 pozwany Zespół Szkół liczył łącznie 9 klas, w tym 6 klas szkoły podstawowej i 3 gimnazjum. Dodatkowo był także oddział przedszkolny. W tymże roku szkolnym powódka wyraziła warunkową zgodę na ograniczenie wymiaru zajęć do 14 godzin tygodniowo. Pierwotny arkusz organizacyjny szkoły na rok szkolny 2011/2012 przewidywał łącznie 39 godzin z edukacji wczesnoszkolnej. Zgodnie z tym arkuszem, powódce przydzielono 13 godzin z edukacji wczesnoszkolnej oraz 1 godzinę rewalidacji. W związku z udaniem się na urlop dla poratowania zdrowia jednego z nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej dokonano zmiany przydziału godzin poszczególnym nauczycielom, w tym powódce. Powódka otrzymała 13 godzin edukacji wczesnoszkolnej, 2 godziny rewalidacji oraz 3 godziny wychowania fizycznego, co dało razem 18 godzin. Dodatkowe godziny otrzymały także nauczyciele Z. S. oraz M. M., które łącznie miały także 18 godzin. We wrześniu 2011 r. pojawiły się także dodatkowe godziny z rewalidacji i powódka otrzymała dodatkowo jeszcze jedną godzinę. Łącznie z rewalidacji było 8 godzin.

Organ prowadzący szkołę w kwietniu 2012 r. sporządził „Wytoczne do sporządzenia arkuszy organizacyjnych szkół na rok szkolny 2012/2013 dla szkół, których organem prowadzącym jest gmina B”. Jego celem było stworzenie dyscypliny finansowej przy tworzeniu planów zajęć w szkołach. Wskazano, że łącznie klas należy dokonywać w taki sposób, aby zmieścić się w planie finansowym szkoły. Także inne dokumenty przekazywane przez organ prowadzący szkołę zobowiązywały dyrektorów szkół do zachowania tej dyscypliny. W roku szkolnym 2012/2013 zmniejszyła się liczba uczniów w pozwanej szkole w porównaniu do roku ubiegłego łącznie o 8. Nastąpiło jednocześnie zmniejszenie subwencji dla pozwanej i zmniejszenie liczby godzin przeznaczonych dla poszczególnych nauczycieli. Nie uległa ilość godzin przeznaczonych dla uczniów, ale zmniejszyła liczba godzin przeznaczonych dla nauczycieli z powodu łączenia klas, zgodnie z zaleceniami organu prowadzącego. Plan łączenia klas w roku szkolnym 2012/2013 przewidywał łączenie zajęć z zakresu edukacji wczesnoszkolnej, tj. klasy I z II, z

zakresu edukacji plastycznej i edukacji technicznej klas I z II i III, na zajęciach komputerowych klas II z III, na zajęciach z edukacji muzycznej klas I z II i III oraz tak samo na wychowaniu fizycznym. W poprzednim roku szkolnym (2011/2012) łącznie były tylko na zajęciach z edukacji plastycznej i technicznej oraz na zajęciach z wychowania fizycznego - klas II z III. W roku szkolnym 2012/2013 nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, z wyjątkiem powódki, zgodnie postanowili, iż dla dobra uczniów oraz dalszego bytu szkoły decydują się na prowadzenie dodatkowych godzin lekcyjnych w ramach wolontariatu tak, aby zajęcia lekcyjne nie odbywały się, jak to przewiduje plan, w klasach łączonych. Na tych zasadach Z. S. realizuje dodatkowo 2 godziny, C. B. - 5 godzin, a M. S. - 1 godzinę.

W arkuszu organizacyjnym na rok szkolny 2012/2013, zatwierdzonym w dniu 15 maja 2012 r., z samej edukacji wczesnoszkolnej przewidziano 31 godzin. Nauczycielom edukacji wczesnoszkolnej przydzielono następującą ilość godzin: C. B. - 10 godzin edukacji wczesnoszkolnej, 1 godzina edukacji muzycznej, 1 godzina edukacji plastycznej, 1 godzina edukacji technicznej, 1 godzina zajęć komputerowych oraz 1 godzina biblioteki (łącznie 15 godzin), powódka M. L. - 12 godzin edukacji wczesnoszkolnej oraz 3 godziny wychowania fizycznego (łącznie 15 godzin), Z. S. - 9 godzin edukacji wczesnoszkolnej oraz 7 godzin rewalidacji (łącznie 16 godzin). Taki też przydział godzin został wcześniej przedstawiony na posiedzeniu rady pedagogicznej w dniu 27 kwietnia 2012 r. W ten sposób ograniczono wymiar zajęć wszystkim nauczycielom o uprawnieniach powódki poza M. G., która prowadzi oddział przedszkolny. C. B. obniżono wymiar o 3 godziny, Z. S. - o 2 godziny.

Pismem z dnia 16 maja 2012 r. pozwana - działając na podstawie art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 191 - dalej jako Karta Nauczyciela) - w związku z brakiem możliwości zatrudnienia w pełnym wymiarze zajęć zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami oraz brakiem możliwości do uzupełnienia tygodniowego obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych w innej szkole - zaproponowano powódce M. L. zatrudnienie od dnia 1 września 2012 r. w ograniczonym wymiarze zajęć, tj. 15 godzin dydaktycznych tygodniowo i proporcjonalne zmniejszenie wynagrodzenia. Pouczono powódkę, że w razie braku zgody na ograniczenie zatrudnienia z dniem

31 sierpnia 2012 r. nastąpi rozwiązanie stosunku pracy. W dniu 23 maja 2012 r. powódka przesłała do pozwanej za pośrednictwem poczty pismo datowane na 22 maja 2012 r., w którym stwierdziła, że nie jest w stanie ustosunkować się do propozycji pracodawcy, gdyż nie została podana przyczyna braku możliwości zatrudnienia jej w pełnym wymiarze godzin. W dniu 24 maja 2012 r. pozwana wręczyła powódce oświadczenie o rozwiązaniu z nią umowy o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy zważył, że u pozwanego Zespołu Szkół nie zmniejszyła się liczba oddziałów, nie zmniejszyła się też liczba godzin przeznaczonych dla uczniów zgodnie z ramowym planem nauczania. Nastąpiło natomiast zmniejszenie liczby godzin przeznaczonych dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej z uwagi na łączenie klas w nauczaniu poszczególnych przedmiotów. Organ prowadzący szkołę ograniczył środki finansowe dla szkoły i narzucił pozwanej takie rozwiązanie. W ocenie Sądu, była to zatem zmiana planu nauczania uniemożliwiająca dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć. Z arkusza organizacyjnego pozwanej szkoły liczba godzin dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej w roku 2012/13 uległa ograniczeniu w stosunku do roku poprzedniego (zwłaszcza, że w roku szkolnym 2011/12 nauczyciel C. B. przebywała na urlopie dla poratowania zdrowia). Ilość godzin przydzielonych dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej wyniosła 45 (w tym 7 godzin rewalidacji), co uniemożliwiało zapewnienie pełnego wymiaru zatrudnienia dla 3 nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej. Przy ustalaniu liczby godzin do przydziału dla poszczególnych nauczycieli nie można było brać pod uwagę dodatkowych godzin realizowanych przez nauczycieli w ramach wolontariatu, gdyż była to dobrowolna inicjatywa nauczycieli podjęta dla dobra dzieci. Po wrześniu 2012 r. nie nastąpiło zwiększenie godzin dla nauczycieli o specjalizacji powódki. Sąd Rejonowy zważył również, że powódka nie wyraziła zgody na ograniczenie jej wymiaru zajęć. Zdaniem Sądu, wytypowanie powódki do zwolnienia nie budziło zastrzeżeń. Zastosowane kryteria doboru nauczycieli do zwolnienia były prawidłowe.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 19 grudnia 2013 r. oddalił apelację powódki od powyższego wyroku, dzieląc ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji. Zaaprobował również ocenę prawną wyrażoną przez Sąd Rejonowy. W

konsekwencji uznał, że pozwany, wypowiadając powódce stosunek pracy, działał zgodnie z art. 20 ust. 1 pkt 2 i art. 22 ust. 2 Karty Nauczyciela, gdyż nie mógł zapewnić powódce pełnego wymiaru zajęć dydaktyczno-wychowawczych, a powódka nie wyraziła zgody na ograniczenie wymiaru zajęć. Jednocześnie wytypowanie powódki do zwolnienia nastąpiło na podstawie obiektywnych i niedyskryminacyjnych kryteriów.

Powódka zaskarżyła wyrok skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela wskutek przyjęcia, iż zaistniały tzw. zmiany w planach nauczania uzasadniające rozwiązanie z powódką stosunku pracy; rażące naruszenie art. 64 § 1 i 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.), przez przyjęcie, że tzw. obowiązkowe zajęcia edukacyjne można prowadzić w ramach tzw. wolontariatu; rażące naruszenie § 10 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół, „wskutek oparcia rozstrzygnięcia o arkusz organizacyjny szkoły, sporządzony niezgodnie ze wskazanym przepisem”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o jej odrzucenie, ewentualnie oddalenie i zasądzenie od powódki na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela, dyrektor szkoły, między innymi, w razie zmian planu nauczania uniemożliwiającego dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć rozwiązuje z nim stosunek pracy lub, na wniosek nauczyciela, przenosi go w stan nieczynny. Nauczyciel zatrudniony na podstawie mianowania może wyrazić zgodę na ograniczenie zatrudnienia w trybie określonym w art. 22 ust. 2 tej ustawy. Z przepisów tych wynika, że podstawą do rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem w trybie powyższego przepisu nie jest sama zmiana planu nauczania, ale jej skutek w postaci niemożności dalszego zatrudniania nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć.

„Plan nauczania” w rozumieniu art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela jest dokumentem opracowanym przez dyrektora szkoły, zawierającym podział na poszczególne przedmioty nauczania i zajęcia, organizację pracy szkoły, tygodniowy minimalny wymiar godzin lekcyjnych pozostających do dyspozycji dyrektora i wychowawców oraz wykaz godzin lekcyjnych pozostających do rozdysponowania i podziału pomiędzy nauczycieli wraz z godzinami ponadwymiarowymi. Na tej podstawie ustala się, czy zmiana planu w stosunku do poprzednio realizowanego uniemożliwia dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć z uwzględnieniem kwalifikacji i specjalizacji wykształcenia nauczyciela oraz czy istnieje konieczność rozwiązania z nauczycielem stosunku pracy lub przeniesienia w stan nieczynny (zob. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 czerwca 1998 r., I PKN 165/98, OSNAPiUS 1999 nr 11, poz. 367; z dnia 6 marca 2013 r., I PK 221/13, LEX nr 149384). Przy czym „plan nauczania”, którego zmiana może uzasadniać rozwiązanie z nauczycielem stosunku pracy, dotyczy wyłącznie godzin lekcyjnych finansowanych ze środków przydzielonych przez organ prowadzący szkołę. Tylko te bowiem godziny wchodzi do *pensum* nauczycielskiego i tylko ich zmiana może uniemożliwiać zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć.

Zgodnie z § 10 załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. Nr 61, poz. 624 ze zm.), arkusz organizacji szkoły opracowany przez dyrektora szkoły określa szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym, z uwzględnieniem szkolnego planu nauczania, o którym mowa w przepisach w sprawie ramowych planów nauczania - do dnia 30 kwietnia każdego roku. Arkusz organizacji szkoły zatwierdza organ prowadzący szkołę do dnia 30 maja danego roku (ust. 1). W arkuszu organizacji szkoły zamieszcza się w szczególności: liczbę pracowników szkoły, w tym pracowników zajmujących stanowiska kierownicze, ogólną liczbę godzin zajęć edukacyjnych finansowanych ze środków przydzielonych przez organ prowadzący szkołę (ust. 2). Arkusz organizacyjny jest więc dokumentem sporządzanym na podstawie planu nauczania, z którego wprost wynika liczba godzin do przydzielenia zatrudnionym w szkole nauczycielom. Dlatego ma on podstawowe znaczenie nie tylko dla organizacji zajęć w szkole, ale

także i liczby zatrudnionych nauczycieli (zob. przywołany wyżej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2013 r., I PK 221/13). W rzeczywistości to właśnie z arkusza organizacji szkoły wynika, czy nastąpiła zmiana planu nauczania, o której mowa w art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela, a więc taka, której skutkiem jest niemożność zatrudniania określonych nauczycieli w pełnym wymiarze zajęć. Decydujące znaczenie ma zatem formalna zmiana planu nauczania (wynikająca z porównania arkuszy organizacyjnych za poprzedni i dany rok), bo z niej wynika liczba godzin finansowanych przez organ prowadzący szkołę, które można rozdzielić między zatrudnionych w szkole nauczycieli.

Według załącznika nr 2 § 5 pkt 7 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. Nr 61, poz. 624 ze zm.), w szkołach działających w szczególnie trudnych warunkach demograficznych lub geograficznych dopuszcza się organizację nauczania w klasach łączonych, w tym połączenie zajęć prowadzonych w oddziale przedszkolnym dla dzieci 6-letnich i zajęć prowadzonych w klasie I. Dodatkowo w myśl § 3 ust. 12 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 15, poz. 142), jeżeli w szkole jest organizowane nauczanie w klasach łączonych, dyrektor szkoły dostosowuje odpowiednio ramowy plan nauczania, z uwzględnieniem możliwości pełnej realizacji przyjętych programów nauczania.

Oczywiste jest, że podjęcie decyzji o łączeniu klas (lub o rozszerzeniu liczby klas łączonych w stosunku do poprzedniego roku szkolnego) stanowi zmianę planu nauczania, która może uniemożliwić zatrudnianie dotychczasowej liczby nauczycieli w pełnym wymiarze zajęć, mimo że liczba godzin lekcyjnych w poszczególnych oddziałach szkolnych przeznaczonych dla uczniów pozostaje bez zmian. Niewątpliwie bowiem prowadzi ona do ograniczenia ogólnej liczby godzin lekcyjnych możliwych do rozdysponowania między nauczycieli.

Nie ma zatem usprawiedliwionej podstawy zarzut naruszenia 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela oraz załącznika nr 2 § 10 ust. 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół, skoro z wiążących Sąd Najwyższy

(art. 398¹³ § 2 k.p.c.) ustaleń faktycznych wynika, że w roku szkolnym 2012/2013 r. w pozwanej Szkole doszło do zwiększenia ilości klas łączonych w stosunku do poprzedniego roku szkolnego, co bezpośrednio przełożyło się na ograniczenie ilości godzin zajęć (w tym edukacji wczesnoszkolnej), a w rezultacie na niemożność dalszego zatrudniania powódki w pełnym wymiarze zajęć.

Nie jest również uzasadniony zarzut naruszenia art. 64 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 września 1997 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.) wsparty argumentacją, że w ramach wolontariatu nie mogą być prowadzone obowiązkowe zajęcia edukacyjne. Klasy łączone co do zasady tworzone są w szkołach, gdzie z powodu zbyt małej liczby uczniów nie mogą być organizowane pojedyncze oddziały. Chodzi o utrzymanie bytu szkół z małymi liczebnie klasami, zwykle na terenach wiejskich, co umożliwia realizację obowiązku szkolnego blisko miejsca zamieszkania uczniów. Istotnie zdarzyć się może (i niejednokrotnie się zdarza), że w razie łączenia klas realizacja przyjętego planu nauczania będzie utrudniona lub wręcz niemożliwa. Niemniej jednak podjęcie się przez nauczycieli prowadzenia nieodpłatnie (dodatkowo) obowiązkowych zajęć edukacyjnych, aby obowiązujący dla danej klasy program nauczania został zrealizowany nie tylko formalnie, ale przede wszystkim merytorycznie, nie oznacza, że zajęcia te wchodzi w plan nauczania w rozumieniu art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela, bowiem nie są finansowane ze środków przydzielonych przez organ prowadzący szkołę i nie wchodzi do nauczycielskiego *pensum*.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 102 k.p.c.